

Borst-Eilers

op een waardige wijze gevoerd worden.

De heer Hendriks zal het mij niet kwalijk nemen dat ik de vraag niet kan beantwoorden of het parlement van mening is dat dit soort enquêtes eigenlijk uit den boze zijn.

De heer **Schutte** (GPV): Mijnheer de voorzitter! Wij wachten momenteel op de resultaten van het evaluatieonderzoek dat ingesteld wordt. De regering zal daarna met een standpunt komen. Kan de minister enige indicatie geven hoeveel tijd de regering denkt nodig te hebben om met een inhoudelijke reactie te komen op het nog uit te brengen onderzoeksresultaat?

Als ik het goed begrepen heb, zegt de minister: op grond van het regeerakkoord is wetswijziging in deze kabinetsperiode niet aan de orde. Moet ik daaruit afleiden dat ongeacht de resultaten van het onderzoek enigerlei verdere normering in wettelijke zin niet aan de orde kan zijn in deze kabinetsperiode en dat dus ongeacht de resultaten van het onderzoek de rechtsontwikkeling zal worden overgelaten aan de rechter? Dit lijkt mij met name als het gaat om de positie van wilsonbekwamen niet erg gewenst.

Minister **Borst-Eilers**: Mijnheer de voorzitter! Ik denk dat het onderzoek van de heren Van der Maas en Van der Wal in de maand oktober het kabinet zal bereiken. Het kabinet zal zeker in zijn standpuntbepaling de nodige rust en diepgang willen betrachten. Ik kan niet garanderen dat dit standpunt komt voor het kerstreces. Anders komt het heel snel daarna.

Dan de kwestie van de wetswijziging. Wat in het regeerakkoord staat, is dat dit kabinet niet voornemens is om de desbetreffende bepalingen in het Wetboek van Strafrecht te wijzigen. Op het ogenblik is euthanasie geregeld in de Wet op de lijkbezorging en via de meldingsprocedure. Als blijkt uit de evaluatie dat er bepaalde problemen zijn waarvan het voor de hand ligt ze te repareren door bijvoorbeeld in de meldingsprocedure of andere regelgeving veranderingen aan te

bringen, zal het kabinet er zeker niet voor terugschrikken.

Een deel van het onderzoek gaat ook uitdrukkelijk over de kwestie van levensbeëindiging van wilsonbekwamen. Dit is een extra gevoelig onderwerp. Het is bekend dat mevrouw Sorgdrager en ik bezig zijn met het treffen van voorbereidingen om te komen tot een commissie die daarin nog een soort adviserende rol kan vervullen. Als onze gedachten daarover uitgekristalliseerd zijn, zullen wij een en ander uiteraard aan de Kamer voorleggen en met de Kamer bespreken. Ik denk dat die vraag in het algemeen zo beantwoord moet worden dat het regeerakkoord natuurlijk buitengewoon heilig is, maar ook weer niet zo heilig dat als iedereen vindt dat er iets geamendeerd moet worden, dit niet zou kunnen. Maar ook met het intact laten van het regeerakkoord en het voornemen ten aanzien van het Wetboek van Strafrecht is het denk ik nog heel goed mogelijk om op onderdelen regelingen en procedures zo aan te passen dat knelpunten worden weggenomen die in dat onderzoek gesignaleerd worden.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter! De minister spreekt er haar verbazing over uit dat de helft van de artsen niet meldt. De vraag is beantwoord wat er gebeuren moet als patiënten niet om hulp durven vragen. Sleutelwoord daarbij is "voorlichting". Ik mag aannemen dat die voorlichting ook spreekt over de mogelijkheden van stervensbegeleiding en adequate pijnbestrijding, zodat een evenwichtig beeld ontstaat.

Minister **Borst-Eilers**: Voorzitter! Ik ben blij dat de heer Van der Vlies dit punt even opbrengt, want het is uitdrukkelijk ook het standpunt van het kabinet dat euthanasie gezien moet worden in de bredere context van goede palliatieve zorg, goede terminale zorg en goede stervensbegeleiding. Euthanasie is maar één element in dat hele pakket, en ik denk dat het belangrijk is dat niet alleen de bevolking, maar ook de beroepsgroepen goed op de hoogte zijn van alle mogelijkheden die er op het ogenblik in Nederland zijn om in de terminale fase van een ziekte

goede zorg te krijgen, waarbij het lijden ook aanzienlijk verminderd kan worden.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Voorzitter! Wij spreken bij euthanasie onder meer over de kwetsbare positie van artsen. Nu heeft de arts Kadijk afgezien van een verdere procedure bij de Hoge Raad omdat hij zich onvoldoende gesteund voelde door het kabinet, terwijl dat eerder had aangedrongen op verdere jurisprudentie. Zou de minister hierop nog een toelichting kunnen geven?

Minister **Borst-Eilers**: Voorzitter! Gelet op de aard van deze vraag zou ik deze graag doorgeleiden naar de minister van Justitie. Ik heb mij op dit punt in het geheel niet beziggehouden met deze kwestie.

Aan de orde is de **stemming over een motie**, ingediend bij het debat over de **VN-conferentie Habitat II**, te weten:

- de motie-M.M. van der Burg/Sipkes over deelname van jongeren aan VN-conferenties (24400-V, nr. 64).

(Zie vergadering van 29 mei 1996.)

De **voorzitter**: Op verzoek van de indieners stel ik voor, de motie tot nader order aan te houden en dus van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

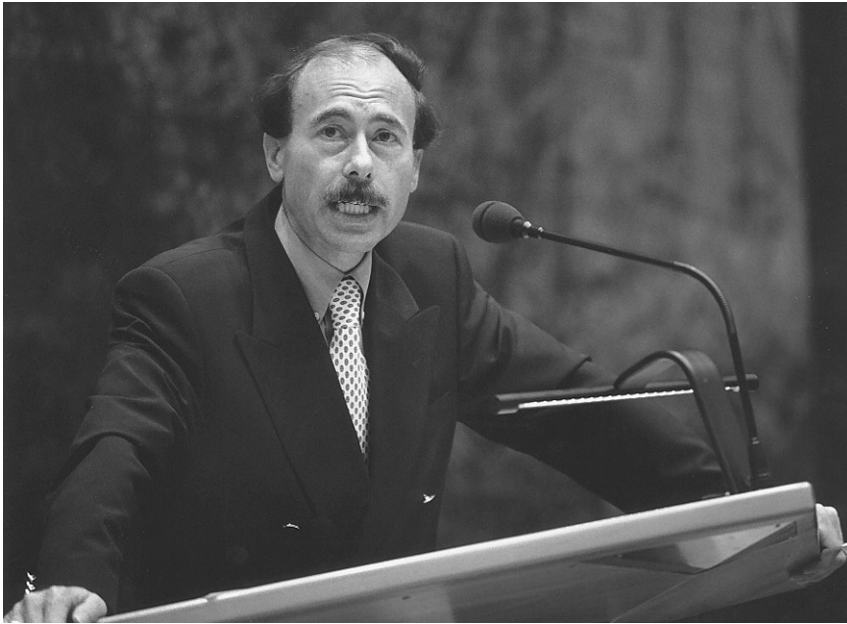

Aan de orde is de **stemming over een motie**, ingediend bij de behandeling van de **Wet educatie en beroepsonderwijs**, te weten:

- de motie-Koekkoek/Stellingwerf over versterking van het bevoegd gezag (23946, nr. 9).

(Zie vergadering van 30 mei 1996.)

De heer **Koekkoek** (CDA): Voorzitter! Mede namens mijn collega Stellingwerf deel ik mede dat de minister aan het eind van het debat heeft gezegd dat de gelden voor versterking van het management in het beroepsonderwijs en de

De heer Van den Doel (VVD)

volwasseneneducatie ook ten behoeve van het schoolbestuur mogen worden gebruikt. In de praktijk kan men daarmee uit de voeten. Gelet op deze toezegging van de minister trekken wij de motie in.

De **voorzitter**: Dan constateer ik dat deze motie is ingetrokken.

Aan de orde is de behandeling van:

- **de brief van het Presidium over de benoeming van een bijzonder griffier (24737).**

De **voorzitter**: Ik stel voor, conform het voorstel van het Presidium te besluiten.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Bepalingen met betrekking tot de militaire dienstplicht alsmede wijziging van enige wetten en overgangsrecht (Kaderwet dienstplicht) (24245).**

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De heer **Van den Doel** (VVD):

Voorzitter! In 1898 waren België en Nederland na een discussie van elf jaar de laatste landen in Europa die de mogelijkheid van plaatsvervangende in het dienstplichtsysteem afschaften. Bijna een eeuw later, in 1993, namen de Belgische en de Nederlandse regering zonder uitgebreide discussie het besluit de dienstplicht c.q. de opkomstplicht af te schaffen. In tegenstelling tot de Belgische regering was de Nederlandse regering wel zo verstandig een ruime overgangperiode in te lassen. Zo kon de krijgsmacht haar taken blijven uitvoeren en zich geleidelijk aan de nieuwe situatie aanpassen. Ook uit sociaal oogpunt was dit een verstandig besluit.

Met de aanvaarding van de Kaderwet dienstplicht wordt er afscheid genomen van een dienstplichtsysteem waarover meer dan 60 jaar politieke strijd was gevoerd, totdat het systeem in de vorm van de algemene dienstplicht die wij thans nog kennen, op 4 februari 1922 werd ingevoerd.

Het is niet zozeer daarom dat de VVD-fractie wat gemengde gevoelens heeft bij dit wetsvoorstel. Dat de opkomstplicht wordt opgeschort, is een logisch uitvloeisel van de keuze die in 1993 is gemaakt. Maar toch een beetje gemengde gevoelens, omdat dit wetsvoorstel met een aantal onzekerheden is omgeven. Belangrijke vragen zijn door de

regering tot nu toe niet volledig beantwoord. In dit debat zal wat de VVD-fractie betreft meer duidelijkheid daarover moeten komen.

Nu weten wij ook wel dat niemand in de toekomst kan kijken, maar wij kunnen wel lessen trekken uit het verleden. Mijn fractie hecht eraan dat er uitgangspunten en criteria worden geformuleerd die de basis kunnen vormen voor het besluitvormingsproces om een bepaalde reactiveringsmaatregel in gang te zetten. Dit om er zeker van te zijn dat op het moment dat opschorting van de opkomstplicht wordt beëindigd, er ook op korte termijn een additioneel systeem ontstaat dat niet alleen goed functioneert, maar dat bovenal geloofwaardig is. De voorbeelden die daarvan in de memorie van toelichting worden gegeven op pagina 12, spreken mij niet aan.

Als reden voor reactivering wordt onder andere genoemd het ontstaan van een grootschalig conflict, dat een directe bedreiging vormt voor Nederland of het NAVO-

verdragsgebied. Als dit aan de orde is, zo vraag ik mij af, zijn wij dan al niet veel te laat? Ik sprak zojuist over de lessen die getrokken kunnen worden uit het verleden. Ik denk aan de maatregelen die de Nederlandse regering nam in 1938. Hitler was toen al enige tijd aan de macht, Duitsland was al uit de Volkenbond getreden en had het Rijnland al bezet. Pas toen besloot Nederland tot een verdubbeling van de diensttijd van vijfentwintig naar elf maanden; een diensttijd die volstrekt ontoereikend was om dienstplichtigen goed op te kunnen leiden.

Een ander voorbeeld dat wordt genoemd in het kader van reactivering is afschrikking. Afschrikking tegen wie? Welk land zou onder de indruk moeten raken als wij de opkomstplicht weer invoeren? Activering van de opkomstplicht zal zonder meer een zelfstandige beslissing van de Nederlandse regering moeten zijn. Zo'n beslissing zou wellicht in een geïsoleerde positie moeten worden genomen. Immers, binnen het NAVO-bondgenootschap is de situatie van de samenstelling van de strijdkrachten niet identiek. Steeds meer landen gaan over op beroepsstrijdkrachten en zien alleen nog een rol weggelegd voor dienstplichtigen in het kader van de territoriale verdediging.

Ook kan de regering niet van de NAVO verwachten dat zij twee tot